

مباحثی در کلام جدید

www.ketab.ir

حجت الاسلام والمسلمین دکتر علی میرزایی

و همکاران

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

تابستان ۱۳۹۱

شیروانی، علی، ۱۳۴۳ -
مباحثی در کلام جدید / علی شیروانی [دیگران]. - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۱.
دوازده، ۵۹۶ص. (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۲۲۵: فلسفه و کلام؛ ۱۰)
بها: ۱۲۸۰۰۰ ریال
فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه.
نمایه.
۱. کلام. ۲. دین - فلسفه. الف. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ب. عنوان.
۱۳۹۱ م ۲ / ۹۴ ش / BP ۲۰۳ ۲۹۷ / ۴
شماره کتابشناسی ملی ۲۸۵۵۰۳۱

مباحثی در کلام جدید

مجری طرح: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی شیروانی با همکاری دکتر حسیعلی شیدان‌شید
نویسنده: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی شیروانی و همکاران

ویراستار: امیر بهرام‌پور

صفحه‌آرایی: کاما

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۱

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - سبحان

قیمت: ۱۲۸۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۲۱۱۱۱ - ۰۲۵۱ (انتشارات: ۳۱۱۱۳۰۰) نمایر: ۲۸۰۳۰۹۰
ص.ب. ۳۶۵۱ - ۳۷۱۸۵ ● تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، نبش کوی اُسکو، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰ - ۰۲۱ و ۶۶۹۷۸۹۲۰

Website: www.rihu.ac.ir

Email: info@rihu.ac.ir

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی (ره) بی‌نگذرناک جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت اساتید حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

این کتاب که حاصل کاری گروهی است، می‌تواند به عنوان منبعی درسی برای درس‌های کلام جدید، مسائل جدید کلامی، و فلسفه دین، در رشته‌های الهیات و فلسفه، در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد، مورد استفاده دانشجویان و دیگر علاقه‌مندان این مباحث قرار گیرد.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

پژوهشگاه لازم می‌داند از تلاش‌های آقای دکتر علی شیروانی، مجری محترم طرح، و آقای دکتر حسینعلی شیدان‌شید، همکار ایشان در اجرای طرح، و همه نویسندگان و نیز اساتیدی که در فراهم آمدن این مجموعه همکاری و راهنمایی کرده‌اند، تقدیر و تشکر کند.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۵	۱. چیستی و گستره کلام جدید / دکتر علی شیروانی
۵	بخش‌های سه‌گانه آموزه‌های اسلامی
۶	علوم سه‌گانه اسلامی
۶	ابعاد سه‌گانه آدمی
۷	تعریف علم کلام
۹	پیشینه اصطلاح کلام
۹	وجه نامگذاری علم کلام
۱۰	موضوع علم کلام
۱۱	فایده علم کلام
۱۲	وظایف علم کلام
۱۴	گستره علم کلام
۱۶	تحول در علم کلام
۲۱	○ منابع
۲۳	۲. تعریف دین / دکتر علی شیروانی
۲۳	جایگاه تعریف دین در کلام
۲۴	ضرورت تعریف دین
۲۶	دین از دو منظر: حقیقتی مستقل یا واقعیتی وابسته به انسان
۲۷	دین متحقق و دین آرمانی
۲۷	روش‌شناسی دستیابی به تعریف دین
۲۸	مسئله محوری در تعریف دین
۳۰	تأثیر بیش‌فرض‌ها در تعریف دین
۳۲	عوامل اختلاف در تعریف دین
۳۳	تعریف دین در رشته‌های دین‌پژوهی
۳۳	روان‌شناسی دین
۳۶	جامعه‌شناسی دین

۴۰	پدیدارشناسی دین
۴۹	○ منابع
۵۱	۳. خاستگاه دین / دکتر حسن یوسفیان
۵۵	دیدگاه‌های گوناگون درباره منشأ دین
۵۶	۱. ترس از حوادث طبیعی
۵۷	نقد و بررسی
۵۹	۲. ناآگاهی از علل واقعی پدیده‌ها
۵۹	مراحل تحول اندیشه بشری
۶۱	نقد و بررسی
۶۲	۳. عقده‌های روانی
۶۷	نقد و بررسی
۷۰	۴. از خودبیگانگی
۷۲	نقد و بررسی
۷۳	۵. تمایل به حفظ انسجام اجتماعی
۷۴	نقد و بررسی
۷۶	۶. وحی، عقل و قدرت
۷۸	خداشناسی و خداگرایی فطری
۸۲	چکیده
۸۵	منابعی برای مطالعه بیشتر
۸۶	○ منابع
۹۱	۴. زبان دین / دکتر منصور نصیری
۹۱	درآمد
۹۴	بخش اول: معناداری گزاره‌های دینی
۹۴	۱-۱. نظریه‌های مربوط به معناداری گزاره‌های دینی
۹۵	۱-۱-۱. تحقیق‌پذیری تجربی
۹۷	۱-۱-۲. ابطال‌پذیری
۱۰۰	پاسخ ریچارد هیر
۱۰۱	پاسخ میچل
۱۰۳	۱-۲. تحقیق‌پذیری اخروی
۱۰۴	نقد دیدگاه پوزیتیویست‌ها
۱۰۵	نظریه‌های معنا
۱۰۶	۱. نظریه مصداقی
۱۰۷	۲. نظریه تصویری
۱۱۰	۳. نظریه رفتاری
۱۱۱	۴. نظریه کاربردی
۱۱۳	۵. نظریه تصویر ذهنی
۱۱۶	بخش دوم: معناشناسی گزاره‌های دینی

۱۱۶	الف) نظریه‌های غیر شناختی
۱۱۷	الف - ۱) نظریه ابراز احساسات
۱۱۷	الف - ۲) نظریه نمادگرایی
۱۲۱	الف - ۳) نظریه آیینی
۱۲۱	الف - ۴) نظریه اسطوره‌ای
۱۲۴	الف - ۵) نظریه کاربردی
۱۲۷	ب) نظریه‌های شناختی
۱۲۷	ب - ۱) الهیات تشبیهی
۱۲۸	ب - ۲) الهیات سلبی
۱۳۱	ب - ۳) نظریه حمل تمثیلی
۱۳۶	ب - ۴) نظریه اشتراک معنوی و حمل تشکیکی
۱۳۸	چکیده
۱۴۱	○ منابع
۱۴۵	۵. تاریخ‌مندی فهم متون دینی / علی معموری
۱۴۵	طرح مسئله
۱۴۶	مفهوم‌شناسی
۱۵۰	تاریخچه
۱۵۲	هرمنوتیک و تاریخ‌مندی فهم
۱۵۵	رهیافت‌ها و دیدگاه‌ها
۱۵۶	دیدگاه جزم‌گرایانه فراتاریخی
۱۵۷	دیدگاه نسبی‌گرایانه تاریخی
۱۵۸	دیدگاه‌های تلفیقی
۱۵۹	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۶۰	منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۶۱	○ منابع
۱۶۳	۶. عقل و دین / دکتر علیرضا کرمانی
۱۶۳	مقدمه
۱۶۴	تعریف دین
۱۶۵	تعریف عقل
۱۶۷	نسبت عقل و دین
۱۶۷	ایمان‌گرایی
۱۸۰	نقد ایمان‌گرایی
۱۸۳	عقل‌گرایی
۱۸۳	عقل‌گرایی افراطی
۱۸۹	نقد عقل‌گرایی افراطی
۱۹۰	عقل‌گرایی انتقادی
۱۹۱	عقل‌گرایی اعتدالی

۲۰۱	چکیده
۲۰۴	○ منابع
۲۰۹	۷. علم و دین / سیدلطف‌الله جلالی حسینی
۲۰۹	درآمد
۲۱۰	الف) تعاریف و اهمیت
۲۱۰	۱. علم
۲۱۲	۲. دین
۲۱۲	۳. اهمیت بحث علم و دین
۲۱۲	ب) پیشینه مبحث علم و دین
۲۱۲	۱. علم و دین در مغرب زمین
۲۲۲	۲. علم و دین در جهان اسلام
۲۲۷	ج) دیدگاه‌ها در باب رابطه علم و دین
۲۲۷	۱. تعارض علم و دین
۲۳۱	نقد و بررسی
۲۳۱	۲. تمایز علم و دین
۲۳۳	نقد و بررسی
۲۳۴	۳. تعامل علم و دین
۲۳۶	نقد و بررسی
۲۳۶	۴. تداخل علم و دین
۲۳۹	نقد و بررسی
۲۴۰	۵. نظریه مختار
۲۴۲	د) علم دینی
۲۴۲	۱. مفهوم علم دینی
۲۴۳	۲. پیشینه بحث علم دینی
۲۴۵	۳. دیدگاه‌ها در باب علم دینی
۲۴۵	۱. عدم امکان و عدم مطلوبیت علم دینی
۲۴۷	۲. امکان علم دینی
۲۵۷	○ منابع
۲۶۳	۸. اخلاق و دین / دکتر احمد دبیری
۲۶۳	درآمد
۲۶۵	تعریف دین و اخلاق
۲۶۵	دین چیست؟
۲۶۶	اخلاق چیست؟
۲۶۸	وابستگی و نیازمندی اخلاق به دین
۲۶۸	نیازمندی وجودشناختی اخلاق و دین
۲۶۸	معمای ایفرون
۲۶۹	نتایج نظریه امر الهی

۲۷۲	نگاهی به برخی عوامل تأثیرگذار در پذیرش نظریه امر الهی
۲۷۴	نیازمندی معرفت‌شناختی اخلاق به دین
۲۷۸	وابستگی عقلانیت اخلاق به دین
۲۸۲	نیازمندی روان‌شناختی اخلاق به دین
۲۸۶	نیازمندی غایت‌شناختی اخلاق به دین
۲۸۸	نیازمندی اخلاق به دین در رشد اخلاقی افراد
۲۹۰	وابستگی دین به اخلاق
۲۹۰	خداشناسی و اخلاق
۲۹۳	تعالیم دینی و اخلاق
۲۹۴	ایمان و فعل اخلاقی
۲۹۵	آیا دین، ضد اخلاقی است؟
۲۹۷	دین و اخلاق کاربردی
۲۹۸	چکیده
۳۰۲	منابعی برای مطالعه بیشتر
۳۰۳	○ منابع
۳۰۷	۹. معنویت مدرن و دین / دکتر محمد جعفری
۳۰۷	درآمد
۳۰۸	بخش اول: چیستی معنویت
۳۰۸	۱-۱. تعریف معنویت
۳۱۲	۲-۱. ویژگی‌های معنویت
۳۱۳	۱-۲-۱. ویژگی‌های گزاره‌ای
۳۱۳	الف) وجوه سلبی
۳۱۷	ب) وجوه ایجابی
۳۲۶	۲-۲-۱. ویژگی‌های ارادی - رفتاری
۳۲۷	۳-۲-۱. ویژگی‌های عاطفی و نفسانی
۳۲۸	۴-۲-۱. ویژگی‌های روشی
۳۲۹	۳-۱. نسبت معنویت و ادیان
۳۳۰	بخش دوم: ضرورت و خاستگاه معنویت
۳۳۳	بخش سوم: نقد معنویت
۳۳۴	۱-۳. عقلانیت دین
۳۳۴	۱-۱-۳. برهان‌پذیری آموزه‌های دین
۳۳۷	۲-۱-۳. شکاکیت
۳۴۰	۳-۱-۳. ایمان ناواقع‌گروانه
۳۴۷	۴-۱-۳. تعبد و استدلال
۳۵۱	۲-۳. آزمون‌پذیری دنیوی دین
۳۵۵	۳-۳. کامیابی دین و معنویت در عصر مدرن
۳۵۹	۴-۳. عرفان‌های بدلی
۳۶۰	چکیده معنویت مدرن

۳۶۱	چکیده نقدها
۳۶۲	منابعی برای مطالعه بیشتر
۳۶۳	○ منابع
۳۶۷	۱۰. کثرت‌گرایی و دین / دکتر ابوالفضل روحی
۳۶۸	حقانیت یک یا چند دین
۳۷۰	نسخ شریعت
۳۷۴	انحصار‌گرایی
۳۷۹	شمول‌گرایی
۳۸۱	کثرت‌گرایی
۳۸۳	کثرت‌گرایی دینی
۳۸۶	شاخه‌های کثرت‌گرایی دینی
۳۸۷	مبانی کثرت‌گرایی
۴۰۰	انگیزه‌های گرایش به پلورالیسم
۴۰۱	نجات و رستگاری
۴۰۵	تعامل با پیروان ادیان دیگر
۴۰۵	کافران ذمی
۴۰۸	احتمال اهل کتاب
۴۱۰	چکیده
۴۱۰	منابعی برای مطالعه بیشتر
۴۱۲	○ منابع
۴۱۵	۱۱. ایمان: گوهر دین / مصطفی آزادیان
۴۱۵	درآمد
۴۱۸	۱. حقیقت ایمان
۴۱۸	۱-۱. معنای ایمان
۴۱۹	۲-۱. ایمان در نگاه اندیشمندان مسلمان
۴۲۰	الف) ایمان از سنخ عمل و فرمانبرداری
۴۲۰	ب) ایمان از سنخ معرفت و آگاهی
۴۲۰	ج) ایمان از سنخ اقرار زبانی
۴۲۱	د) ایمان از سنخ اقرار زبانی و تصدیق قلبی
۴۲۱	ه) ایمان از سنخ اقرار زبانی، تصدیق قلبی و عمل جوارحی
۴۲۱	و) ایمان از سنخ تصدیق قلبی
۴۲۳	ز) ایمان از سنخ امید، عشق و تجربه
۴۲۵	۳-۱. ایمان در قرآن
۴۲۸	۲. ویژگی‌های ایمان
۴۲۸	۱-۲. مراتب ایمان
۴۳۰	۲-۲. زیادت و نقصان‌پذیری ایمان
۴۳۲	۳-۲. اختیاری بودن ایمان

۴۳۳	۴-۲. قلبی بودن ایمان
۴۳۴	۵-۲. آزمون پذیری ایمان
۴۳۵	۶-۲. متعلق ایمان
۴۳۶	۳. رابطه ایمان با مقولات دیگر
۴۳۶	۱-۳. ایمان و معرفت
۴۳۸	۲-۳. ایمان و عمل
۴۳۹	۳-۳. ایمان و عواطف
۴۴۱	۴. آثار ایمان
۴۴۱	۱-۴. آرامش و اطمینان قلبی
۴۴۳	۲-۴. آزادی
۴۴۴	۳-۴. اخلاق و معنویت
۴۴۶	۴-۴. نجات و رستگاری
۴۴۷	چکیده
۴۴۹	منابعی برای مطالعه بیشتر
۴۵۰	○ منابع
۴۵۳	۱۲. معجزه / محمد کریم
۴۵۳	مقدمه
۴۵۴	۱. چستی معجزه
۴۵۴	۱-۱. معنای معجزه در اسلام
۴۶۰	۲-۱. معنای معجزه در غرب
۴۶۰	۱-۲-۱. دیدگاه اول
۴۶۱	۲-۲-۱. دیدگاه دوم
۴۶۲	۳-۲-۱. دیدگاه سوم
۴۶۲	۲. شرایط معجزه
۴۶۶	۳. اقسام معجزه
۴۶۷	۴. تبیین پذیری معجزه (امکان وقوع معجزه)
۴۶۷	۱-۴. معجزه و قواعد فلسفی
۴۷۲	۲-۴. شبهات
۴۷۵	۵. چرایی معجزه
۴۷۵	۱-۵. ضرورت معجزه
۴۷۸	۶. دلالت معجزه
۴۷۸	۱-۶. دلالت معجزه بر اثبات وجود خدا
۴۷۹	۲-۶. دلالت معجزه بر نبوت
۴۸۱	شبهات
۴۸۶	۳-۶. دلالت معجزه بر صدق آموزه های دینی
۴۸۹	۷. فاعل معجزه
۴۹۳	۸. وقوع معجزه
۴۹۵	۹. راه شناخت معجزه

۴۹۹	۱۰. معجزات پیامبر اسلام
۵۰۲	۱۱. قرآن کریم معجزه جاودانه
۵۰۳	۱-۱۱. حد نصاب در تحدی
۵۰۳	۲-۱۱. راز ناتوانی تحدی به قرآن
۵۰۴	۳-۱۱. وجوه اعجاز قرآن
۵۰۷	○ منابع
۵۱۱	۱۳. مسئله شر / دکتر سیدعلی اکبر حسینی قلعه بهمن
۵۱۱	مقدمه
۵۱۱	ماهیت و چیستی شر
۵۱۳	شر و خیر در لغت
۵۱۳	معنای اصطلاحی شر
۵۱۴	الف) تعریف مصداقی
۵۱۴	ب) تعریف مفهومی شر
۵۲۱	انواع شرور
۵۲۲	شر چالشی رو در روی خدا یا ی
۵۲۴	دو تقریر از مسئله شر
۵۲۶	شر به منزله قرینه‌ای علیه وجود خدا
۵۲۶	پاسخ‌هایی که به مسئله شر به منزله قرینه داده شده است
۵۲۷	عدمی تلقی کردن شرور
۵۲۸	انکار وجود خدا
۵۲۸	انکار یگانگی خدا و خالق مستقل برای شرور در نظر گرفتن
۵۳۰	انکار خیرخواهی خدا
۵۳۱	انکار قدرت مطلق خدا
۵۳۳	انکار علم مطلق خدا
۵۳۴	بهترین جهان ممکن
۵۳۵	گناه انسان موجب بروز شرور عالم است (نظریه عدل الهی آگوستین)
۵۳۷	شرور عالم موجب تبدیل انسان به فرزند خدا می‌شود (پرورش روح، نظریه عدل الهی ایرناتوس)
۵۳۹	خیر عظیم‌تر
۵۴۰	وجود فواید کثیر در شرور عالم
۵۴۱	جبران آفات شرور عالم در جهان آخرت
۵۴۲	شر به منزله قرینه می‌تواند پاسخی مجموعی داشته باشد
۵۴۳	تفاوت دفاعیه و نظریه عدل الهی
۵۴۴	مسئله منطقی شر
۵۵۳	جمع‌بندی
۵۵۵	○ منابع
۵۵۷	نمایه‌ها